

IŠ NAUJO ATRANDANT AUGALUS

Rheinauerio tezės apie augalų teises

Pripažindami, kad visus gyvus organizmus sieja bendra kilmė, atsižvelgdami į tai, kad dėl savo skirtybių augalai mums liks amžina paslaptimi, stengdamiesi giliau suvokti augalų prigimtį ir saugoti jų unikalumą, siūlome šias tezes, suteiksiančias augalams erdvės išreikšti save dėl savo pačių labo ir galimybę savo vardu apginti savo teises.

AUGALAI

1. Augalai yra gyvos būtybės.
2. Augalai susiję su gyvūnais ir žmonėmis. Mūsų bendra kilmė slypi vienaląsčiuose organizmuose, beveik tris milijardus metų trukusio evoliucijos proceso metu išsivysčiusiuose į unikalią gyvybės formų įvairovę.
3. Ši bendra istorija lemia daugybę sąsajų ląsteliniu lygmeniu.
4. Tačiau sykiu augalai skiriasi nuo žmonių ir gyvūnų. Jie gyvuoja neatsiejamai nuo dirvožemio ir atlieka fotosintezę. Jie taip pat sukuria pagrindą gyvūnų ir žmonių mitybai.
5. Turime atsispirti pagundai sužmoginti augalus. Jie nėra ir „lėti“ ar „žemesnės klasės“ gyvūnai. Jie sudaro savarankišką gyvybės formą.
6. Kaip ir visos gyvos būtybės, augalai reaguoja į nuolat kintančią aplinką. Jie bendrauja tarpusavyje ir su kitomis gyvybės formomis tiek virš žemės paviršiaus, tiek po juo. Tam jie pasitelkia kvapus ir kitus signalus. Jų augimas ir reakcija į aplinką nėra tik genetiškai nulemti refleksai. Visi augalai prisitaiko individualiai.
7. Apie augalų gebėjimus jausti vis dar žinoma labai nedaug. Nors ląstelinėje ir molekulinėje biologijoje pateikiama tam tikrų įrodymų, kad augalų gebėjimas jausti ir suvokti įmanomas, išbaigtų įrodymų grandinių tebetrūksta. Vis dėlto teigti, kad augalai negeba suvokti ar jausti skausmą, yra lygiai taip pat spekuliatyvu, kaip ir teigti priešingai.
8. Kadangi nežinome, ar augalai jaučia skausmą ir, jei taip, kaip, bendrauti su jais turime atidžiai ir apgalvotai.
9. Augalai taip pat yra individai.
10. Augalai pasaulį patiria savaip. Jie turi savo gyvenimą. Jie turi savitą savastį. Šią savastį mums suvokti sunku, tačiau galime matyti, kad ji egzistuoja. Į augalus žiūrėti kaip į daiktus – išmetamus ir vienkartinus – neteisinga.

AUGALAI IR APLINKA

11. Augalai yra glaudžiai susaistyti su dirvožemiu – jų santykis su aplinka yra visai kitoks nei gyvūnų ir žmonių. Jie gali be jo apsieiti tik labai ribotai. Jie negali pabėgti.
12. Augalai labai lengvai prisitaiko. Jie nuolat keičiasi kartu su aplinka. Augalai gyvena dinamiškame ryšiu ir sąveikų tinkle, kuris jiems daro daug didesnę įtaką nei, pavyzdžiui, gyvūnams.
13. Augalams aiškiai būdingas judėjimas pirmyn ir atgal – tarp atsivėrimo aplinkai ir užsisklendimo savyje, taip pat ritmiškas pulsavimas metinėse ir kitose laiko fazėse. Augalai išsiskiria unikaliu gebėjimu plisti, įveikdami didelius atstumus ir ilgus laikotarpius.
14. Todėl mūsų pareiga tinkamai rūpintis aplinka – augalai nuo jos visapusiškai priklauso ir yra jos sąlygojami.
15. Šiame kontekste reikia atsižvelgti į tai, kad genų ir aplinkos ryšiai nėra vienkrypčiai. Aplinkos veiksniai įtaka genetinei raiškai tokia stipri, kad naujos savybės gali būti stabiliai paveldimos nesikeičiant DNR sekoms. Redukcionistinis, tik į genus orientuotas požiūris kelia daug abejonių. Todėl privalome būti itin atsargūs veisimo srityje.

AUGALAI IR ŽMONĖS

16. Žmogaus egzistencija tiesiogiai priklauso nuo augalų, tačiau daugelis augalų gali gana sėkmingai egzistuoti ir be žmogaus.
17. Augalų ir žmonių santykis apibrėžtas tiek kultūriškai, tiek istoriškai, todėl, kaip ir visa, kas susiję su kultūra, gali kisti.
18. Augalai – mūsų maisto pagrindas. Taigi, mūsų kultūra negali būti atskirta nuo augalų. Dėl šios priežasties augalai nusipelno mūsų pagarbos.
19. Augalai yra itin svarbūs žmogaus emocinei gerovei. Mums rūpi jų kvapas, grožis, priežiūra ir puoselėjimas. Augalai formuoja mūsų sodus ir kraštovaizdžius.
20. Turime puoselėti naują supratimą apie įvairias priklausomybes ir ryšius, siejančius žmones su augalų pasauliu. Kasdieniame gyvenime ir mene šis procesas jau prasidėjęs, tačiau moksliniu lygmeniu dar reikia daug ką nuveikti.
21. Mūsų santykiai su augalais turi reikšmės mūsų gyvenimo būdui. Tai, kaip elgiamės su augalais, atspindi mūsų požiūrį į kitas gyvas būtybes ir į mus pačius. Vertė, kurią suteikiame augalams, glaudžiai susijusi su tuo, kaip suvokiame patys save.
22. Augalus suvokiant kaip mašinas, tai daugiau pasako apie mus, stebėtojus, o ne apie pačių augalų prigimtį. Šis mechanistinis požiūris galop apima visas gyvas būtybes – įskaitant žmones.

AUTORIAI:

Florianne Koehlin, projekto iniciatorė, biologė, „Blueridge“ institutas, Bazelis, Šveicarija, „PflanzenPalaver“ autorė
Daniel Ammann, PD Dr., Šveicarijos genetikos technologijų darbo grupės SAG vadovas
Eva Gelsky, Dr., „ProSpecieRara“ mokslinė darbuotoja
Benedikt Haerlin, Ateities ūkininkavimo fondo Berlyno biuro ir kampanijos „Save Our Seeds“ direktorius
Martin Ott, ūkininkas, Gut Rheinau ūkis, Šveicarija, FiBL (Ekologinės žemdirbystės mokslinių tyrimų instituto) valdybos pirmininkas, Frikas, Šveicarija

Beat Sitter–Liver, praktinės filosofijos profesorė, Freiburgo universitetas, Šveicarija
Werner Stumpf, Dipl.–Ing., Gamtos išteklių ir taikomųjų gamtos mokslų universiteto Sodininkystės, vaisių ir vynuogių auginimo institutas, Viena, Austrija
Edgar Wagner, augalų fiziologija, prof. em., Alberto Liudviko universitetas, Freiburgas prie Breisgau, Vokietija
Amadeus Zschunke, Dipl. (FH) Sodininkystė, „Sativa Rheinau AG – organic plants and seeds“ vykdomasis direktorius

23. Moralinių išlygų dažniau pritrūksta bendraujant su augalais, o ne su žmonėmis.
24. Moksliskai suprasti augalų prigimtį nėra visapusiškai įmanoma – mums kliudo epistemologinės ribos. Prieš augalus šiuo atveju stovime kaip begalybės tyrinėtojai.
25. Į augalus žvelgdami kaip į individualias būtybes ir leisdami sau įsitraukti į jų gyvenimą, išsiugdysime jautrumą ir gebėjimą giliau suvokti jų egzistenciją. Su augalais ir per augalus patiriame kažką, apimančio visą būties esmę.
26. Mūsų bendravimas su augalais neturėtų būti paremtas vien moksliniais argumentais. Mokslas – tik vienas iš kelių į supratimą, nepaisant jo reikšmės šiuolaikinėje visuomenėje. Mokslinis kelias nėra svarbesnis už kitus supratimo kelius.
27. Mūsų santykiai su augalais vyksta įvairiais lygmenimis – moksliniu, humanistiniu ir meniniu, dvasiniu, intuityviuoju ir religiniu, emociniu ir estetiniu, taip pat, akivaizdžiai, per maistą – gyvybės pagrindą. Privalome būti atviri tiek šiems, tiek kitiems požiūriams.
28. Siekiant puoselėti naują augalų prigimties supratimą reikalinga, kad būtų priimti ir naudojami visi šie požiūriai.
29. Augalai yra labai lankstūs ir prisitaiko prie įvairiausių manipuliacijų. Iš pirmo žvilgsnio jie nerodo akivaizdžių savo pažeidžiamumo ribų požymių. Todėl itin svarbu, kad drauge išsiaiškintume šias ribas. Nežinojimas įpareigoja.

Remiantis šiomis tezėmis, sudaromas pirmasis Augalų teisių sąrašas:

AUGALŲ TEISĖS

Tai, kad suteikiame augalams teises, nereiškia, jog nebeturėtume jų valgyti ar kitaip naudoti – lygiai taip pat, kaip teisių suteikimas gyvūnams nereiškia jų pašalinimo iš maisto grandinės. Svarbiausia tai, kad sąmoningai gerbtume augalų unikalumą ir pripažintume savo elgesio su jais ribas.

I. REPRODUKČINĖS TEISĖS

Nevaisingumą sukeltantys metodai ir strategijos reikalauja moralinio ir etinio pagrindimo. Šiai teisei prieštarauja „terminatorių“ technologija ir kiti metodai, kuriais nevaisingumo siekiama vien tam, kad augalai taptų naudotini ekonominiam pelnui maksimizuoti.

II. TEISĖ Į NEPRIKLAUSOMYBĘ

Augalai nėra daiktai. Jie negali būti instrumentalizuojami ir valdomi savo nuožiūra. Privalome gerbti jų unikalumą.

III. TEISĖ Į EVOLIUCIJĄ

Evoliucija, ypač augalų prisitaikymas prie kintančios aplinkos, grindžiama genetinė įvairove. Mažėjant genetinei įvairovei, mažėja ir gebėjimas vystytis. Taigi turime saugoti tiek rūšių, tiek genetinę įvairovę.

IV. TEISĖ Į RŪŠIŲ IŠLIKIMĄ

Esamos rūšių įvairovės apsaugą – taigi ir visų augalų rūšių teisę išlikti – užtikrina biologinė įvairovė.

V. TEISĖ Į PAGARBIUS MOKSLINIUS TYRIMUS IR PLĖTRĄ

Ši teisė reikalauja, kad mokslininkai ir pramonės atstovai gebėtų suvokti augalų unikalumą ir juos vertinti su pagarba. Tam reikalingas atviras ir tarpdisciplininis požiūris – augalų netraktuojant kaip objektų, kuriais galima naudotis be jokių apribojimų.

VI. TEISĖ NEBŪTI PATENTUOTAM

Augalai nėra išradimai. Nė vienas augalas neegzistuoja tik dėl žmogaus įsikišimo. Todėl augalų patentų reikėtų atsisakyti ne tik dėl socialinių ir ekonominių priežasčių, bet ir vardan pačių augalų.

Šias teises suformulavo žmonės. Todėl jos galioja tik tiek, kiek jų galima laikyti ar jas pažeisti žmogaus veiksmais. Niekas negali būti įpareigotas nieko, kas viršija jo galias.

